

Иван Драјзл

ВИНЧА

ТАЈНА КУРГАНА

PORTALIBRIS

Иван Драјзл
ВИНЧА
Тајна Кургана

Copyright © PortaLibris, 2017.

Сва права задржана укључујући право на репродукцију
у било ком облику у целости или делимично.

*„Винча” не би била мојућа да своје знање са мном нису
поделили Јулка Кузмановић Цвейковић, археолог у
Музеју Тојлице и главна домаћица у Плочнику, и Драјан
Јовановић, археолог који ме је дочекао у музеју на самом
налазишту у Винчи.*

* * *

Калур, велики вођа племена из степе изашао је из свог шатора и погледао ка излазећем сунцу. Мноштво коња пасло је по бескрајној усталасаној трави која се протезала од планина на Западу до излазећег сунца. Роб му приведе пастува, док се шатору приближавао облак прашине од галопи мноштва јахача. Калур изађе пред њих и подиже свој лук и копље, те повика: „Reidhō nū! Seghos welpō juwe!”

Стотину јахача узврати поклич свом вођи, док су се са свих страна сливали коњаници, стварајући моћну реку из које је стотинама грла узвикнут одјекивао поклич: Dō dsā!

Земља је дрхтала под копитама, а обзор тонуо у таму подигнуте прашине.

Дејвунос, бог над свим боговима, добиће своје почести, а име његово биће пронето на све четири стране света.

ДИВ ИЗ ПРИЧА

Ендохан престаде са копањем, за тренутак начуљивши уши. Завијање вука је долазило издалека и није нудило ни забаву ни узбуђење, те он настави да продубљује рупу на којој је радио од јутра. Када буде довољно велика, моћи ће у њу да сакрије све своје ствари и нико неће знати где их чува. Имаће своју тајну и биће важан. Што је још битније – Неска неће моћи да их нађе и да му их поквари.

Он устаде и обриса руке о бутине, остављајући прљаве трагове на њима, исте онакве какве је већ имао на челу, када је обрисао зној, и на лицу, када се почешао по носу и оку. Ова игра му је досадила и он одјуре ка колибама, све лупајући петама о задњицу, у потрази за неком новом забавом. Ипак, добро је пазио да се не приближи кући, јер је постојала опасност да му дају да брине о Нески, а то је било досадно. Зато се предомисли и окрену стазом поред реке, која је избијала на поље ражи. Ни ту није било безбедно, јер би неко могао да га дозове из поља и пошаље да га нешто послуша. А и то је било досадно. Ендохан је желео да иде у лов или да поставља замке, али се Шатар неће вратити до вечери.

Он зато заобиђе поље, вешто избегавајући да начини икакав шум, држећи око на петоро људи погрбљених над земљом. Није знао шта раде. Разумео је зашто се ради у пољу, али га то није занимало довољно да би научио кад се који посао обавља. Он је био ловац. Најбољи ловац свог племена, ништа лошији од Шатара, а свакако бољи од Хори Унчија. Баш неколико дана раније је ишао са Унчијем у лов и поставили су замку поред појила. Нечујни и невидљиви, чекали су да наиђе срна или свиња.

Међутим, наишао је вук. Тако добро су сакрили свој мирис влажном земљом, да их није осетио и опрезно је пришао потоку да се напије. Унчи је начинио покрет као да ће натегнути лук и Ендоханове очи су се рашириле од изненађења. Шатар му је рекао да се вук не напада из заседе – он је моћан и јак непријатељ и ратник га сме убити само у борби. Само би Хори Унчи могао помислити да нападне вука нагнутог над поток. Ендохан му је зауставио руку и нека гранчица је крцнула. Вук се тргнуо и брзо нестало у шипражју с друге стране потока, а Унчи се насмејао и изашао из скровишта.

Данас није било ни Шатара ни Унчија да га поведу, те је Ендохан избио на реку и легао на стену о коју се вода разбијала и иза које је био мали јаз. То је било забавно место – када се легне на стомак, може се гледати како рибице јуре кроз бистру воду. Када би подигао руку, сенка би пала на њих и оне би се разбежале, тражећи заклон испод камена. Када му је то досадило, окренуо се на леђа. Камен је био топао и било је пријатно тако лежати. Шаком је начинио заклон од сунца и гледао облаке како прате своје ћудљиве стазе. Рука му се брзо уморила, те ју је спустио поред себе и затворио очи. Било је много тога што су му уши могле рећи. Чуо је шуштање лишћа на поветарцу, који му је миловао лице и завлачио му се у косу. Чуо је жубор реке, која је поскакивала преко камења. Чуо је птице које чаврљају у крошњама. Волео је да може да разуме шта говоре – оне би му рекле како изгледа земља одозго.

Онда су птице заћутале.

Онда су се чули кораци.

Ендохан је скочио, грабећи лук и стрелу. Пред њим је стајао огроман човек. Виши од Унчија. Виши и од Шатара. Висок као три Ендохана. Човек је имао чудну одећу и чудну косу, везану са стране. Његово лице је било чудно и његово оружје је било

чудно. То је морао бити један од дивова о којима су му причали у хладним ноћима око ватре.

Тада је див проговорио, али речи које су сишле са његових усана нису Ендохану ништа значиле. Размишљао је грозничаво шта да чини. Шатар му је говорио да су странци опасност и да се сакрије ако их види. Био је неопрезан и допустио је да див види њега први.

А иза дива је долазило још таквих.

Ендохан није стигао да одлучи шта да чини. Његове ноге су одлучиле уместо њега, поневши га ка селу попут престрашеног јелена. Његово грло успе да начини звук и он стаде из свег гласа дозивати мајку.

ГЛАСНИЦИ ИЗ ДАЛЕКА

„Рат!”, рекао је огромни човек.

Насред села горела је велика ватра и много људи је седело око ње.

Шатар је замишљено гледао како пламенови поигравају, док му је рука лежала на Ендохановој глави. Дечак је видео да нико не обраћа пажњу и уграбио је прилику да се привуче и шћућури у Шатаровом крилу, разрогачених очију посматрајући како овај разуме говор дивова и одговара им на њиховом језику.

„Моје срце крвари због тога”, рече Шатар, присећајући се већ заборављених речи језика којим се није служио годинама.

Са последњим зрацима сунца вратио се из лова да би од стражара на прилазу селу сазнао да су дошли Хати. Ланалан, тројица копљаника и једна жена. Вести које су донели нису биле добре: претње Кургана више нису биле само речи – гласине са граница говориле су о огромној ордији јахача звери која се сакупљала у источним равницама.

„Обичај Кургана је да се сваког лета окупе на једном месту”, рече Ланалан. „Тада начине светковину од много дана, са жртвама њиховом богу и ратничким борбама у његову част, а када дође најдужи дан, њихов вођа одлучи на коју страну ће кренути у пљачку. Прошле јесени ниједан наш трговац се није вратио из њихових земаља, а многе пограничне постаје су похаране. Они не дају да икакав глас са те стране дође до нас и сви ми трговци смо убеђени да ће овог лета ударити на овамо.”

„Послати смо да дозовемо пријатеље”, умеша се у разговор високи копљаник по имену Ор-Танкан, исти онај који је преплашио Ендохана на реци. „Гласници су отишли свим суседима,

а трговци обучавају још копљаника.” Његове речи су биле споре и мрачне, као и његове мисли. „Бојимо се да све то неће бити довољно да заштитимо наше земље.”

И Шатарово лице је било тмурно. Обрадовао се што поново види трговца и ратнике народа који га је сматрао пријатељем. Али разлози њихове посете нису били добри и он је погађао шта ће гости тражити. Његова част је захтевала да се одазове. Пре пет лета Хати су дошли да испуне Денелово обећање дато убогим странцима на далеком западу, али сада су два народа била пријатељи и не би било часно одбити помоћ под изговором да су сви дугови поравнати. Знао је шта то значи: много дана на путу и извесно учествовање у борби.

Рука му је лежала на дечаковој коси. У хатију је постојала реч *оџац*. У јендејском говору је постојала само множина – сви мушкарци који су учествовали у *риџуалу новој животи* називани су *јендеар аиџен* – очеви племена. Иако су сви знали да је Ендохан његов син, о томе се није говорило. Тако је било лакше док је Тенвар био жив.

Шатаровим мислима пролазили су догађаји од претходних пет година. Након што су се Хати вратили у своје земље, становници Јендеа, са новим поглавицом и са придошлицама из других племена, изградили су дрвене куће и преврнули земљу да је припреме за сетву. Многи од нових становника нису познавали обичаје Јендеја и није им сметало ако би им поглавица наредио да чине другачије. А сами Јендеји – она шачица преживелих – били су спремни да следе начине новог вође, који им је причао шта је доживео на далеком путу и каквих се чудеса нагледао. И сама појава Хата, са свим њиховим богатством, учинила је да се сумње распрше и да сви радо прихвате новотарије. Једино се Тенвар опирао, али он је био престар и ретко је напуштао пећину, пре него што га је друга зима одвела прецима.

Шатар растера мисли о прошлости и пред очи му се вратише људи око ватре.

„Хоће ли сви доћи?“, упита коначно.

Ланалан је добро одмерио шта ће одговорити. „Послаће ко колико може. Надали смо се да бисмо из земаља залазећег сунца могли довести стотинак ратника.“

Шатар одмахну главом. „Јенде има шеснаест ратника. Половина мора остати да штити село. У свим овим планинама и доле низ обалу не може се сакупити више од тридесет ратника. Ја ћу сутра послати гласнике низ Анат да ишту помоћ од Токата, али не видим да се у њега можемо много уздати.“

„Шест племена нам дугује“, рече Ланалан незадовољно.

„Токат то неће порећи“, рече Шатар, „али ће казати да им је у помоћ притекло двадесет људи и он ће дати тачно толико. Гласници су јавили да су Калабари остали на јужним планинама са ове стране мора и Токат неће хтети да ослаби своје племе и пружи прилику за нови рат.“

„Педесет ратника је много боље од ниједног“, рече Ор-Танкан и загризе печени бут.

МАЈКА

Анук је била уплашена.

„Ти знаш да за такав пут треба много месеци. Ко ће бринути о селу док ти ниси ту? Знам да ћеш повести и Унчија са собом”, упитала је Шатара.

„Да, повешћу га”, рече Шатар. „Али оставићу Кунара, он је способан ратник и учиниће све што треба да се племе припреми за зиму.”

„Кунар је стар и храмље.”

„Кунар је млађи од мене”, рече Шатар. „Његова рука је чврста и око бистро, нога му неће сметати да управља селом у миру.”

Шатаров одговор није умирио Анук, јер је ништа није могло умирити – њен мушкарац је опет одлазио на пут од много месеци да се бори против непријатеља који се, бојала се, не може поразити.

Она више није била девојка која не зна ништа о свету. Била је зрела жена, која је два пута рађала и која је умела да брине о себи и деци. Да је могла да промени његову одлуку, она би то учинила. Али није могла. Зато је њена дужност била да учини пут свог мушкарца лакшим и да га увери да ће све бити добро са онима који остају како би он могао да се носи са бригама испред себе, а не са онима које га вуку дому. Зато је прогутала речи које су се утркивале да буду изречене и почела да пребира по стварима које ће бити потребне за пут.

Анук се брзо навикла на нови дом. Док је носила Ендохана у утроби, била је заштићена од напора. Тог лета су подигнуте куће налик хатским и зима је била мирна и лагодна. Два дана

након што је сунце почело да се враћа ка средишту неба, Анук је родила здравог дечака.

Бојала се шта ће се десити другог лета, када је обичај Јендеја налагао да мора да учествује у *риџуалу нової живоїи*. Али, друге зиме је умро Тенвар и Шатар је одлучио да ће надаље у ритуалу учествовати само они чланови племена који то желе и да свако може изабрати са ким ће живети. Нови шаман је имао само девет година и слагао се са свим што Шатар каже, поготову када је овај предложио да дечак, док не стаса, живи са племеном, а не у светој пећини.

Анук је узела да подоји кћер, посматрајући Шатара како одабира оружје и алат. Девојчица се удобно наместила у њеном наручју, грабећи жељно дојку. Неска је имала скоро две године и ускоро ће и она почети да проводи више времена напољу и мајка ће морати да брине кад је нема, као што је сада бринула о Ендохану. Са Шатаром на путу, било је то превише брига и Анук несвесно стеже дете чвршће, да осети топлину на грудима.

Узвикнула је Ендоханово име и дечак је однекуд утрчао у колибу, пун утисака након чудесног дана, али са трагом зебње у очима – није могао да разуме о чему се говорило око ватре, али је хватао речи које су допирале кроз отворена врата других кућа и оне су говориле о скорим растанцима. Ипак, дан је био превише узбудљив и превише напоран и дечак је, тек што се шћућурио уз мајку, почео да дише дубоко и равномерно, док су му први снови долазили у поход.

Анук полако спусти бебу поред себе и загледа се у ватру бакље на зиду.

Измакла се мало од деце и задигла скут да би Шатар могао да је узме још једном пред одлазак. То је више није испуњавало ватром као некада и не би замерала када би неку ноћ пропустио да је опаше, а ни он није наскакао на њу као првих месеци. У разговору са другим женама сазнала је да је то тако код свих

и да су духови тако уредили да жени, када роди, деца постају важнија од мушкараца.

Но, ове ноћи га је желела – морала је да осети како се још једном излива у њу и како се његови прсти заривају у њена рамена, како је навлачи на свој уд, немоћну да се отме све и кад би хтела.

Ове ноћи он се није свалио с ње по свршетку, већ ју је узео у наручје и привио је уз себе. Осећала је његове мишиће на својим леђима и влажни уд на задњици. Да није било деце која се могу пробудити, сада би волела да је поново узме силовито као у првим месецима и да је учини немоћном. Али знала је да је то само потреба да ућутка мисли које су бубњале у глави. Много пута је последњих година Шатар путовао и био одсутан по неколико дана. Ишао је и у борбу, када су прогнали Синове Јелена и уништили њихов логор. Али никада није било овако. Никада није ишао да се бори против непријатеља који јаше на леђима звери.

Она се прибила леђима уз њега и дрхтала, прикривајући сузе. Није морао да их види да би знао. Обавио је руке око ње и дахом јој грејао врат и раме.

Остали су тако до дубоко у ноћ, без речи, свако са својим мислима које нису допуштале сну да их освоји.